
Nacionalna sigurnost Republike Slovenije između pridruživanja NATO-u i nemirnog jugoistoka Europe

IZTOK PREZELJ*

Ključna nacionalnosigurnosna pitanja u Republici Sloveniji (RS) na početku novog tisućljeća su sprječavanje eskalacije novih sigurnosnih prijetnji, formiranje sodobnih i malih oružanih snaga, kohezivnog obrambenog i nacionalnosigurnosnog sustava i efikasnog sustava kriznog upravljanja. U složenoj međunarodnoj okolini nijedna zemlja, pa ni Slovenija, nije izuzetak, može zaista efikasno dovršavati svoju nacionalnu sigurnost samo kroz međunarodne integracije kao što su NATO, EU, OSCE, UN i slično. Zbog toga se trenutno Slovenija suočava također s pitanjima potencijalnog članstva u NATO-u i EU, pa i s kandidaturom za predsjedavajuću zemlju OSCE-a u 2005. godini. U ovom članku će biti predstavljena imenovana nacionalnosigurnosna pitanja u svjetlu širokog spektra aktivnosti pridruživanja NATO-u. Da bismo razumjeli slovensku želju za članstvom u NATO-u i dileme povezane s tim, potrebno je prvo predstaviti nekoliko aspekata ugroženosti nacionalne sigurnosti RS.

Ugrožavanje nacionalne sigurnosti Republike Slovenije

Slovenija je kao većina svjetskih zemalja rođena u krvi i ratu. Stanje jake vojne ugroženosti iz 1991. se izmijenilo u korist nevojnih izvora ugrožavanja nacionalne sigurnosti. To pokazuju analize javnog mnijenja i vladini dokumenti.

Intenzitet percepcije različitih nevojnih i vojnih izvora ugrožavanja sigurnosti RS mjerimo na Obramboslovnom istraživačkom centru ("Obramboslovni raziskovalni center") na Fakultetu za društvene nauke s analizama javnog mnijenja. Prema njima Slovenija nije ugrožena u vojnom smislu jer prevladavaju nevojne prijetnje kao što su kriminal, droge, uništavanje okoline, nezaposlenost, mali natalitet itd. Vojne prijetnje sigurnosti predstavljaju najmanju sigurnosnu prijetnju populaciji RS (vidi tablicu 1).

* Mr. sc. Iztok Prezelj asistent je u Obramboslovno raziskovalnom centru Fakulteta za društvene vede u ljubljani

Tablica 1: Koliko po vašem mišljenju sljedeće aktivnosti ugrožavaju sigurnost Slovenije? (Prikazan je prosječni odgovor na skali od 1 do 4 – 1 = nikakva prijetnja, 2 = mala prijetnja, 3 = srednja prijetnja, 4 = velika prijetnja; N = 1001).¹

Prijetnja sigurnosti Slovenije	Prosječni odgovor na ljestvici od 1 do 4
kriminal	3,46
droge, narkotici	3,46
uništavanje okoline	3,35
nezaposlenost	3,35
mali natalitet	3,29
gospodarski problemi	3,23
prometne nezgode	3,22
prirodne i tehnološke nezgode	3,20
rasprodaja društvenog bogatstva	3,14
siromaštvo	3,13
samoubojstva	3,09
izbjeglice, ilegalci, useljenici	2,98
nestabilnost unutrašnje politike	2,94
zaostajanje u znanosti i tehnologiji	2,84
AIDS	2,78
konflikti na prostoru bivše Jugoslavije	2,75
terorizam	2,64
ekstremni nacionalizam	2,54
vojne prijetnje od strane drugih država	2,21

Ista spoznaja o minimalnoj vojnoj ugroženosti izražena je na državnoj razini u temeljnim sigurnosnim dokumentima (npr. "Resolucija o izhodišćih zasnove nacionalne varnosti RS" iz 1993. i "Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS" iz 2001.) u kojima su opredjeljeni vojni i nevojni oblici ugrožavanja. Oružani sukob koji bi neposredno ugrozio RS bio bi moguć samo u situaciji duboke europske ili svjetske krize. Posredna vojna ugroženost nije isključiva u slučaju pogoršanja sigurnosne situacije u nekim zemljama iz jugoistočne Europe što nije nemoguće ni na početku novog tisućljeća.

Komparativna analiza 37 indikatora ugrožavanja nacionalne sigurnosti pokazala je da se Slovenija u usporedbi s 40 europskih zemalja ne suočava

1 Grizold, Anton & Prezelj, Iztok, "Public Opinion and the National Security of Slovenia", u: Malešič, Marjan (ur.), *International Security, Mass Media and Public Opinion*, ERGOMAS, DRC, Ljubljana, 1999, str. 152; Prezelj, Iztok, *Varnost sodobne družbe kot*

s ekstremnom eskalacijom bilo kakvih sigurnosnih prijetnji.² Usprkos nedostatku direktnih i eksplicitnih prijetnji nacionalnoj sigurnosti, mogli bismo postaviti nekoliko značajnih pitanja koji bi prema autorovu mišljenju s pogoršavanjem mogli dobiti sigurnosnu dimenziju.

Prvo je pitanje pomorskog i kopnenog razgraničenja sa susjednom Hrvatskom. Pozitivno i miroljubivo razrješenje tog pitanja je veoma značajno za obje zemlje jer teritorijalni ili granični konflikti u povijesti čovječanstva, pa čak i danas, predstavljaju najfrekventniji povod za nastanak oružanog sukoba ili rata. To potvrđuje i Holstijeva analiza³ uzroka konflikata i ratova od 1648. do 1989. iz koje je razvidno da su baš teritorijalni problemi i konflikti od 1648. do Prvog svjetskog rata uzrokovali nastanak 50% svih ratova. Poslije se je taj postotak snizio na 31 u intervalu od 1945. do 1989., što je još uvijek najviše od svih ostalih mogućih (analiziranih) uzroka.⁴ Obostrano korisno rješenje ovoga graničnog problema je značajno za dugoročnu stabilnost jer predstavlja jedini klasičan otvoreni problem između Hrvatske i Slovenije. Nasreću, sukob dvije vlade oko tog pitanja nije radikalno. Nedavno parafiranje sporazuma o granici između slovenske i hrvatske vlade dokazuje da demokratske i prijateljske zemlje rješavaju međusobne konflikte na miroljuban i civiliziran način. Ali potrebno je naglasiti da između svih pozitivnih varijanata razrješenja ovog pitanja arbitraža predstavlja najslabiju varijantu, jer zahtijevala konačni međudržavni sporazum. NATO i EU manje ili više prate razvoj procesa razrješavanja tog problema. Ako obje zemlje jednog dana postanu članice EU-a, ta će dilema onda postati irelevantna.

Drugo pitanje su ilegalne imigracije. Slovenija kao i ostala Europa suočava se s golemim porastom ilegalnih imigracija. Samo 2000. godine slovensku je granicu ilegalno prekoračilo 35 743 stranaca, što je 91% više od broja u 1999. godini. U 2001. godini ovaj trend se smirio, ali možemo zak-

većdimenzionalni pojav: Oblikovanje metodološkoga modela proučavanja ogrožanja varnosti, magistarski rad, FDV, Ljubljana, 2000.

2 Detaljnije vidi Prezelj, Iztok, Varnost sodobne družbe kot večdimenzionalni pojav: Oblikovanje metodološkoga modela proučavanja ogrožanja varnosti, magistarski rad, FDV, Ljubljana, 2000.

3 Holsti, Kalevi, *Peace and War: Armed Conflicts and International Order 1648-1989*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991, str. 307.

4 Također geopolitička teorija naglašava da je geografska dimenzija temeljna dimenzija svih konflikata. Recimo, O'Sullivan naglašava da teritorijalni sporovi predstavljaju glavni uzrok konflikata i ratova. Po njegovom mišljenju čak i najveće opasnosti za čovjekov život i blagostanje ne proizlaze iz apstraktnih ideoloških suprotnosti nego iz želje za teritorijem koja se temelji na životnoj vezanosti na svoj životni prostor (vidi O'Sullivan, Patrick, *Geopolitics*, Croom Helm, London, 1986, str. 2). Kontrola teritorija značajna je za čovječanstvo jer omogućava pristup hrani i drugim životnim resursima. Iz ovog razloga društveni kolektivi često su si nasilno podijelili prostor na teritorijalne jedinice pa onda i branili nasiljem. S time je povezan i problem granica jer nastanak svake nove teritorijalne jedinice znači ugrožavanje stare podjele teritorija. U ovom smislu Vasquez naglašava da je uzajamno priznanje granica temeljni uvjet za mir (Vasquez, John, "Why Do Neighbours Fight? Proximity, Interaction or Territoriality", *Journal of Peace Research*, vol. 32, br. 3, 1995, str. 282).

ljučiti da Slovenija ne predstavlja više samo tranzitnu državu nego i ciljnu državu za imigrante iz regije, pa čak i za mnoge iz Afrike i Azije.

Delo Stik analiza javnog mnijenja pokazala je da većina Slovenaca (63,6%) osjeća da primljeni ilegalni imigranti predstavljaju prijetnju ljudima iz lokalnih zajednica. Samo 23,9% se nije slagalo s tim i 12,4% bilo je neodlučnih. Može se tvrditi da je to već znak pojavljivanja ksenofobije jer 90% od tih respondenata nije imalo nikakvih negativnih iskustava s njima⁵ i stupanj kriminala između nastanjenih ilegalnih imigranata je prema procjenama policije minimalan.⁶ Slovenska vlada je u početku 2001. godine čak ustanovila da ilegalne imigracije predstavljaju prijetnju stabilnosti u RS i u slučaju pojačavanja njihovog pritoka mogla bi biti ugrožena i nacionalna sigurnost.⁷

Treće pitanje je ugrožavanje sigurnosti RS poslije terorističkog napada na SAD 11. rujna 2001. godine. Slovenija nije država koja bi bila značajno ugrožena terorizmom prije navedenog događaja. Slovenija čak nije ni na listi država u kojima je djelovala al-Qaida ili njoj pridružene terorističke grupe, što ne bismo mogli reći za neke druge države bivše Jugoslavije.

Ipak, slovenska je vlada prihvatila određene mjere za pooštrenje nadzora granica, počela s izmjenjivanjem obavještajnih podataka s državama iz antiterorističke koalicije i izrazila diplomatsku potporu borbi protiv terorizma. U vidu borbe protiv terorizma vlada nije pripremila antiteroristički zakon po uzoru na neke druge zemlje, nego je pripremila promjene Zakona o kaznenom postupku. Potpora antiterorističkoj vojnoj akciji protiv Afganistana prema anketi javnog mnijenja iz studenog mjeseca nije odlučna zbog neeksplicitnog izražavanja prijetnje od terorizma u RS. Naime, samo 37,2% respondenata podupire intervenciju, 33,5% se protivi i 15,5% ne podupire ili se ne protivi.⁸

Slovenija se očigledno ne suočava s eksplicitnim i jakim sigurnosnim problemima, tek s mnogim izazovima u vezi sa završetkom procesa programa nacionalne sigurnosti. Jedan od tih kompleksnih izazova je članstvo u NATO-u usprkos nepostojanju izravnih vojnih prijetnji sigurnosti.

Slovenija i NATO

Poslije razdoblja neformalne suradnje s NATO-om od 1990. do 1993. Slovenija je 30. 3. 1994. pristupila Partnerstvu za mir, u 1995. je počela s izvršavanjem Individualnog partnerskog programa, prvog ciklusa PARP-a i u 1996. počela s prvim krugom individualnog dijaloga s NATO-om o puno-

5 Većina Slovenaca se osjeća ugroženim, Delo Stik, 3. 2. 2001, N = 1070.

6 Vlada nad težave bolj sistematično, Delo, 7. 2. 2001.

7 Sjednica vlade RS, 12. 1. 2001.

8 Politbarometer, studeni, 2001: 23.

pravnom članstvu.⁹ Iste godine parlament je prihvatio odluku da Republika Slovenija želi dovršiti svoj temeljni sigurnosni interes u sustavu kolektivne sigurnosti kojeg omogućuje članstvo u NATO-u.¹⁰ Misija RS kod NATO-a bila je uspostavljena u kolovozu 1997, a Nacionalna strategija za članstvo u NATO-u napisana je u 1998. Iste godine Slovenija je gostila prvu vježbu NATO-a (Cooperative Adventure Exchange – CAE) izvan svog teritorija. Članstvo u NATO-u, pa i u EU-u, danas su strateški ciljevi Republike Slovenije.

Slovenija si s ograničenim kadrovskim, materijalnim i financijskim reursima ne može priuštiti "obrambenu samodovoljnost", pa čak ni oružane neutralnosti. Članstvo u novom NATO-u je odgovor za sigurnosne potrebe Slovenije koja ustvari nema druge alternative na obrambenom području.¹¹ Država vidi u članstvu u NATO-u više neposrednih i posrednih koristi kao što su viši stupanj nacionalne sigurnosti putem mehanizma kolektivne odbrane, osiguranje stabilne međunarodne okoline, mogućnost suodlučivanja o razrješavanju brojnih sigurnosnih pitanja ("zajedno za istim stolom"), jačanje državnog ugleda i pregovaračke moći u međunarodnoj zajednici, pridobivanje statusa države s niskim stupnjem investicijske rizičnosti, uključenošću u znanstvene, tehnološke i informacijske tijekove, gospodarska suradnja s najrazvijenim zemaljama i na vojnom području, dugoročno sniženje obrambenih izdataka.¹² Članstvo u NATO-u bi značilo za Sloveniju priznanje i potvrdu postignutih nastojanja za građenje demokracije, tržišne ekonomije, zaštite ljudskih prava i demokratske kontrole oružanih snaga.¹³ Korist za NATO je predstavljena u smislu da je RS već sada neto izvoznik i nepotrošač sigurnosti u regiji što je priznao i sam generalni sekretar Robertson u posjeti u studenom 2001.¹⁴ To znači da bi članstvo RS okrijepilo stabilnost i sigurnost u regiji pa i omogućilo teritorijalnu povezanost između Mađarske i Italije.¹⁵ Naročito Mađarska podupire uključenošću RS zbog osnivanja vlastite teritorijalne povezanosti s drugim članicama.¹⁶

Zbog neuspjeha kandidature za članstvo u prvom krugu širenja NATO-a sve su snage uperene u drugi krug. Široki spektar priprema za članstvo u NATO-u vrši se u skladu s Akcijskim nacrtom za članstvo (Membership

9 Nacionalna Strategija RS za vstop v NATO s prilogami, 1998, str. 36, Deklaracija o zunanjji politiki RS, 1999.

10 Vidi Positions and Decisions concerning the relations of the RS with the EU, Italy and NATO, National Assembly of RS, 11. April, 1996.

11 Grizold, Anton, "Zavezništvo, ki na obrambnem področju nima alternative", *Obramba*, Oktober, 2001: 3.

12 Nacionalna Strategija RS za vstop v NATO s prilogami, 1998, str. 36.

13 Rupel, Dimitrij, Članstvo v NATO naš strateški nacionalni interes, *Obramba*, Oktober, 2001, str. 2.

14 Vidi Čestitke Sloveniji za izvoz varnosti, *Delo*, 13.11.2001, Od Slovenije pričakujemo da bo koristila Natu, *Delo*, 12. 11. 2001.

15 Materijal Ureda vlade za informiranje, 2001.

16 Vidi izjavu predsjednika vlade Republike Mađarske (Zgodovinska nesreča, ker Slovenija ni u NATU, *Delo*, 3. 5. 2001).

Action Plan – MAP) koji predviđava aktivnosti u 5 dimenzija: politička i ekonomska dimenzija, obrambeno/vojna dimenzija, dimenzija u vezi s re-sursima, sigurnosna dimenzija i pravna dimenzija. MAP je usmjerio široki spektar aktivnosti individualnih zemalja u smjeru učlanjivanja u NATO. Aktivna suradnja u PZM-u i EAPS-u tako predstavlja poklapanje partnerske aktivnosti u političkoj i vojnoj dimenziji. Cilj MAP-a je što bolje pripremiti kandidate za članstvo u NATO-u. Slovenija kao kandidat za članstvo pripremila je već treći Godišnji nacionalni program za izradu Akcijskog nacrtu.¹⁷ Presuda o širenju NATO-a u Pragu u velikoj će se mjeri temeljiti baš na godišnjoj procjeni NATO-a o sposobnosti za članstvo po svim dimenzijama na podlozi istaknutog nacionalnog programa. Ipak uspješno sudjelovanje u MAP ne predstavlja garanciju za članstvo.

Iz Nacionalnog programa za izradu Akcijskog nacrtu razvidno je da su pripreme na članstvo veoma široke i stvar brojnih ministarstva. Zbog toga su ove pripreme vođene od strane Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva obrane putem Medresorske radne grupe u kojoj se koordiniraju brojne aktivnosti brojnih institucija (npr. Generalštab vojske, Stalna misija kod NATO-a, Ministarstva za ekonomske poslove, unutarne poslove, okolinu i prostor, pravosuđe, promet, zdravstvo, školstvo, znanost i sport itd.). Vlada ističe da je posljednji nacionalni program realističniji od proteklih jer će postavljeni ciljevi biti ispunjeni. U tom smislu ministar obrane misli da će Slovenija ispuniti sve zahtjeve iz Godišnjeg nacionalnog programa za izradu Akcijskog nacrtu čak i u slučaju da ne bude primljena u NATO jer su kriteriji NATO-a korisni za Sloveniju.¹⁸

Napravljeno je nekoliko stranih stručnih procjena o pripremljenosti RS i drugih kandidata za članstvo u NATO-u. Najviše procjena favorizira Sloveniju kao prvog kandidata za sljedeći krug širenja. No problem je u tome da su mnijenja nekih stručnih procjena čak dijametralno različita. Primjer takve ekstremne razlike predstavljaju RAND-ova i CESS-ova studija, o čemu ćemo raspravljati u nastavku.

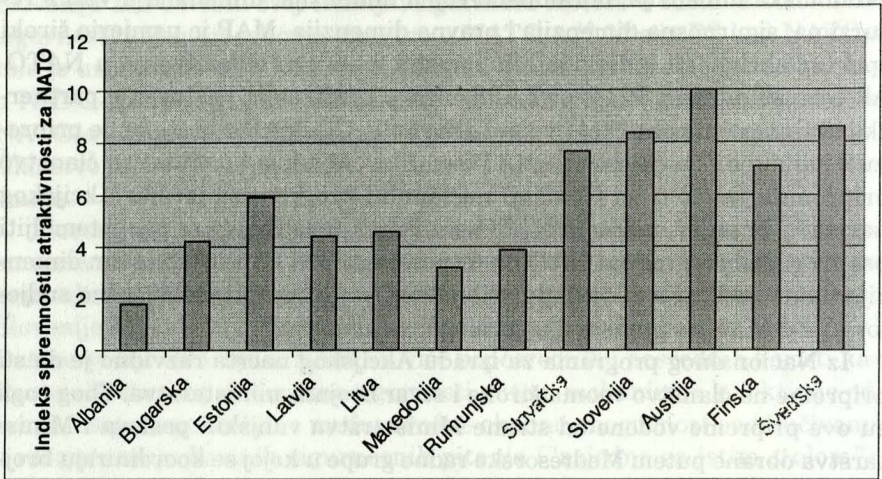
RAND je napravio objektiviziranu komparativnu analizu kandidata u političkoj, vojnoj i ekonomskoj dimenziji u kombinaciji s “cost benefit” strateškom analizom. Ovdje nije mjesto za raspravu o rabljenoj metodologiji, samo ćemo prikazati konačni rezultat studije u obliku sastavljenog indeksa spremnosti za članstvo i atraktivnosti za NATO (slika 1).¹⁹

17 Prvi Godišnji nacionalni program za izradu Akcijskog nacrtu je bio pripremljen za razdoblje 1999–2000, drugi za 2000–2001 i treći za 2001–2002.

18 Vidi Grizold, Anton, “Zavezništvo, ki na obrambnem področju nima alternative”, *Ob-ramba*, Oktober, 2001: 4.

19 Szayna, Thomas, *NATO Enlargement, 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping*, RAND, S. Monica, 2001, str. 100-103.

Slika 1: Indeks spremnosti i atraktivnosti za ulazak u NATO (RAND, 2001).

RAND-ov indeks obuhvaća i članice EU-a koje nisu u NATO-u. U najboljoj poziciji za članstvo su Austrija i Švedska ako se odluče na taj potez. Članstvo Finske je problematično zbog visokih strategijskih troškova u slučaju članstva u NATO-u. Od ozbiljnih pretendenta na članstvo Slovenija je najbolje kvalificirana i atraktivna iz strateške perspektive. Troškovi slovenske integracije će biti blizu nuli, a koristi, iako male, značajne za NATO-ove operacije u jugoistočnoj Europi. Za Sloveniju je značajna kombinacija visokog BDP-a i malog broja populacije što je pozitivno za NATO (p. 51). Obrambeni proračun Slovenije kao postotak BDP je nizak (1,5%) što je već na granici mogućeg pozitivnog doprinosa k alijansi. U tom smislu Slovenija bi se mogla razumjeti kao potencijalni "free rider" u NATO-u, ali indikator obrambenog proračuna za vojnika, kao grube mjere za tehnološku sofisticaciju oružanih snaga, pokazuje da Slovenija potroši značajno najviše, čak i više od četiri članice NATO-a (Turske, Češke, Poljske i Mađarske) (p. 59). Mali opseg oružanih snaga RS smanjuje mogućnost doprinosa NATO-ovim operacijama u apsolutnom smislu, ali visoka ulaganja u oružane snage na vojnika sugeriraju da će se lako integrirati u NATO (p. 71).

Studija CESS-a (Centre for European Security Studies) iz Groningena suprotno ne ocjenjuje Sloveniju baš najbolje.²⁰ Prema njihovoj procjeni Slovenija ispunjava kriterije u političkoj i ekonomskoj dimenziji, ali ne u vojnoj dimenziji. Zapravo u vojnom smislu Slovenija nije ozbiljan kandidat jer nema dovoljne vojne strukturalne kapacitete. Studija čak i naglašava da je Slovenija država koja neće putem članstva u NATO-u ništa pridonijeti u

20 Vidi "Organising National Defences for NATO Membership: The Unexamined Dimension of Aspirants' Readiness for Entry", *Harmonie Paper* 15, A report of the staff of the CESS, Groningen, 2001.

vojnomo smislu, ali ne i u smislu uvoza novih konflikata u alijansu (p. 162). Ustvari CESS-ova studija predstavlja izravnu kritiku RAND-ove studije označavajući "nevjerojatnim" kako netko može ocijeniti slovenske mogućnosti za članstvo tako visoko čak i u vojnom smislu. Prema CESS-u donošenje zaključaka na osnovi numeričnih indikatora, kao što je obrambeni proračun na vojnika, izlazi iz velikog nerazumijevanja uloge statističkih indikatora i nepoznavanja situacije u oružanim snagama RS (p. 170). CESS misli da Slovenija nije baš tako dobro pripremljena za NATO kao što su baltičke države, ali će vjerojatno biti pozvana u Prag (p. 177).

Obje studije, iako s različitim zaključcima, pokazuju na osnovi iskustva Poljske, Češke i Mađarske da će integracija Slovenije i drugih kandidata biti dug i težak proces. Kakve rezultate je postigla Slovenija u različitim dimenzijama pridružavanja NATO-u? U sljedećim poglavljima bit će prikazane samo neke aktivnosti, dileme i problemi u spomenutim dimenzijama.

Politička i ekonomska dimenzija uključivanja u NATO

Neki kriteriji za članstvo u NATO-u slični su kopenhagenskim kriterijima za članstvo u EU. Ta sličnost dolazi do izraza najviše u političkoj i ekonomskoj dimenziji zbog preplitanja kriterija nenasilnog rješavanja graničnih problema sa susjednim državama, demokratskog političkog sustava, tretiranja manjina, funkcioniranja tržišne ekonomije itd. Demokratski politički sustav i tržišna ekonomija najznačajniji su kriteriji u toj dimenziji. Freedom House-ov indeks političkih i državljanskih prava, koji je jedan od najboljih indikatora stupnja razvoja demokracije, izjednačava Sloveniju s ostalim zapadnim demokratskim zemaljama. Taj indeks drži vrijednost 1,2 već od 1993. godine, što je više čak i od nekih država članica NATO-a.²¹

Što se ekonomskih kriterija tiče, Slovenija je u posljednjoj fazi pregovora s EU-om o punopravnom članstvu. Do kraja 2001. godine već je zatvorenih 25 od 29 poglavlja što stavlja Sloveniju na prvo mjesto među kandidatima. Mnogi kritičari zamjeraju Sloveniji prenizak stupanj stranih investicija jer je to poticaj za ostvarivanje zaista slobodne tržišne ekonomije. U tom vidu je zanimljivo da Slovenija, usprkos niskom stupnju stranih investicija, ima najveći BDP per capita među svim kandidatima za EU (gotovo na razini BDP per capita Portugala i Grčke). Na tom mjestu treba također spomenuti da pridruživanje EU-a ne temelji isključivo na ekonomskoj motivaciji nego i na uvjerenju da bi članstvo RS u EU pridonijelo stabilnosti i sigurnosti u Središnjoj i Jugozapadnoj Europi.

21 Vidi Karatnycky, Adrian (ur.), *Freedom in the World: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties 1998-1999*, Freedom House, New York, 1999. Vidi Szayna, Thomas, *NATO Enlargement, 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping*, RAND, S. Monica, 2001, str. 100-103.

U vidu pridruživanja NATO-u i EU-u zanimljivo je pitanje denacionalizacije zapljene imovine poslije Drugog svjetskog rata. Denacionalizacija zapravo nije službeni kriterij za članstvo u obje međunarodne organizacije, ali se Sloveniji ispunjavanje toga kriterija očito pokušava nametnuti od strane talijanskih optanata. Primjerice, oko 400 američkih državljana talijanskog podrijetla intenzivno lobira kod američke vlade za povratak oduzete imovine na kraju Drugog svjetskog rata.²² Ako njihovo lobiranje uroditi plodom, onda možemo u pojednostavljenom smislu riječi reći da bi politička odluka u američkom kongresu za prijam RS u NATO mogla biti pojačana s uspješnom denacionalizacijom. To je prema izvještajima slovenskog tiska izjavio i novi američki ambasador u RS.²³ Trenutno je riješenih 64% denacionalizacijskih uloga u RS.

Sljedeći kriterij je osiguranje dovoljnoga političkoga konsenzusa i konsenzusa javnog mnijenja za članstvo u NATO-u. Sve pozicijske i opozicijske stranke osim jedne (Jelinčičeva Slovenska nacionalna stranka) izražavaju potporu za učlanjenje u NATO.²⁴ Potpora javnog mnijenja u 2001. varira između 49 i 55% (tablica 2).

Tablica 2: Potpora javnog mnijenja vladnim nastojanjima za članstvo u NATO-u.

	POTPORA	PROTIV	NEODLUČNI
SJM 1994/95.	44,2	8,6	47,2
EUROBAROMETER listopad 1996.	66,4	15,7	17
POLITBAROMETER ožujak 1997.	62,4	18,2	19,4
POLITBAROMETER rujan 1998.	58	25	17
POLITBAROMETER siječanj 1999.	54	26	20
SJM Lipanj 1999.	56,5	16,1	27,4
POLITBAROMETER siječanj 2001.	49,6	31,6	18,8
POLITBAROMETER veljača 2001.	53,4	28,4	18,2
POLITBAROMETER ožujak 2001.	52,7	26	21,3

22 Vidi Novo presenečenje optantov, *Delo*, 10.8.2001.

23 Ta je izjava bila odbijena od strane ambasadora, američke vlade pa i slovenske vlade. Za ovaj je članak bitno samo identificiranje ovakvih oglasa.

24 Združena lista formalno podupire članstvo RS u NATO-u, ali njen Mladi forum se ne slaže s tom pozicijom: "Nismo protiv NATO-a, ali smo protiv članstvu Slovenije u toj organizaciji." (*Novi Juri - Luka Juri, Mladina*, br. 44, 5. 11. 2001).

	POTPORA	PROTIV	NEODLUČNI
POLITBAROMETER travanj 2001.	49,9	29,9	20,2
POLITBAROMETER svibanj 2001.	53,9	31,5	14,7
POLITBAROMETER lipanj 2001.	55,3	29,7	15,1
POLITBAROMETER srpanj 2001.	56,4	28,2	15,3
POLITBAROMETER rujan 2001.	49,7	30,9	19,4
POLITBAROMETER listopad 2001.	50,1	30,2	19,7
POLITBAROMETER studenj 2001.	48,4	34,6	17,1
POLITBAROMETER prosinac 2001.	49,3	32,9	17,8

Stvarna javna rasprava o članstvu u NATO-u počela je tek sredinom 2001. U tom smislu treba napomenuti da su neki ključni "opinion make-ri" protiv članstva što je razvidno iz toga da mnogo članaka izražava negativan odnos prema NATO-u (npr. nazivajući ministra vanjskih poslova "natomanijakom" ili NATO za "mrtvim čovjekom koji hoda" ili "anakronizmom").²⁵

Vlada je pojačala informativnu kampanju za NATO sa ciljem postizanja potpore za članstvo oko 60%²⁶ putem intenziviranja informiranja vanjske (slovenske i međunarodne javnosti) pa i unutarnje (unutar različitih ministarstva) javnosti, sudjelovanja na okruglim stolovima, otvaranjem Internet stranice o Sloveniji i NATO-u, povećanjem prisutnosti u lokalnim medijima i intenziviranjem kontakata s medijima.

Poslje negativnog iskustva u prvom krugu širenja Slovenija je počela rabiti i zanimljiva legalna sredstva za lobiranje za članstvo. Poljska, Češka i Mađarska bile su uspješnije u lobiranju, naročito u SAD-u zbog veće kritične mase njihovih etničkih grupa. Promociju slovenskih interesa u američkom senatu trenutno zastupa tvrtka za odnose s javnošću *Verner, Liipfert, McPherson, Bernhard & Hand*. Cilj njene aktivnosti je osiguranje potrebne potpore u senatu, i to za 14 500 dolara na mjesec.²⁷

Pitanje referenduma još je otvoreno. Potpora javnog mnijenja za referendum prema analizi Slovenskog javnog mnijenja postoji, pojavile su se

25 Vidi „Natomanijak, Shizofrena pot v NATO“, *Mladina*, br. 34, 27. 8. 2001; „Zakaj nas naši politiki silijo v NATO“, *Mladina*, br. 47, 26.11.2001; Vključitev Slovenije v NATO – Le zakaj neki?, *Sobotna priloga*, 1. 9. 2001.

26 Sjednica vlade RS, 27. 9. 2001.

27 Pogodba važi za razdoblje od 1. 11. 2001. do 1.11. 2002.

čak i prijetnje od strane nekih grupa (npr. Kršćansko-socijalna unija) da će skupiti potreban broj potpisa za referendum.²⁸

Sljedeći kriterij za članstvo u NATO-u je adekvatan doprinos međunarodnoj sigurnosti, naročito u Jugoistočnoj Europi. Posve je prirodno da će država koja nema eskaliranih nacionalnosigurnosnih problema pridonijeti više međunarodnoj sigurnosti od drugih država. Zbog toga se Slovenija svake godine sve više trudi sudjelovati u međunarodnim vojnim i nevojnim sigurnosnim prizadevanjima u Jugoistočnoj Europi. Što se nevojnih aktivnosti tiče, treba spomenuti sudjelovanje u mirovnim operacijama s policijskim snagama, Pakt stabilnosti u Jugoistočnoj Europi i ITF. Trenutno Slovenija sudjeluje s 25 policajca u 4 mirovne operacije (u Albaniji, Makedoniji, na Kosovu i na Timoru), a za potrebe Europskih policijskih snaga vlada je ponudila 67 policajaca. U Paktu stabilnosti Slovenija je pored ostalih aktivnosti bila supredsjedavajuća zemlja prvog radnog stola o demokratizaciji i ljudskim pravima u prvoj polovini 2001. Značajan je i doprinos Međunarodne fundacije za razminiranje (International Trust Found) sa sjedištem u Sloveniji za razminiranje u Albaniji, Hrvatskoj, BiH, Makedoniji i na Kosovu. ITF ustvari skuplja novac za razminiranje, organizira i koordinira razminiranje, organizira rehabilitaciju žrtava nastradalih od mina u Sloveniji itd. Slovenska vlada trenutno traži mogućnosti za sudjelovanje u razminiranju u Afganistanu.

Obrambena i vojna dimenzija uključivanja u NATO

U toj dimenziji ključno je ekspertno, vladino i parlamentarno saznanje da ne gradimo obrambeni sustav i vojsku za NATO nego radi sebe. Dinamiku razvoja na obrambenom području pokazuje i slogan ministra za odbranu – da je vrijeme za “prijelaz od rasti k razvoju”²⁹ ili “skretanje od kvantiteta na kvalitetu,³⁰ pa i načelnika Glavnog stožera da će “ulaz u NATO predstavljati posljedicu a ne uvjet promjena”³¹

Stvarna reforma obrambenog sustava počela je oblikovanjem temeljnih strateških i doktrinarnih dokumenata s područja nacionalne sigurnosti. U tom smislu prvo je bila napravljena analiza pod imenom Hijerarhija dokumenata na Obramboslovnom raziskovalnom centru koja je pokazala kakve sigurnosne dokumente imaju 22 zemlje. Slovenija je odlučila početi s takozvanim “top down” pristupom pisanju dokumenata, što znači da je prvo bila napisana i ratificirana Strategija nacionalne sigurnosti (6. 7. 2001), a tek onda Obrambena strategija (20. 12. 2001). Promjene ostalih dokumenata su u tijeku.

28 Vidi „Prizadevanja vlade niso legitimna“, *Delo*, 20. 12. 2001.

29 Vidi *Delo*, 27. 2. 2001.

30 Usmeritve za delo MORS do leta 2004, 2001, Ljubljana, str. 7; Grizold, Anton, „Zaveznništvo, ki na obrambnem področju nima alternative“, *Obramba*, Oktober, 2001: 3.

31 *Slovenska vojska*, 21. 12. 2001: str. 10.

Također značajan strateški cilj reforme je i oblikovanje efikasnog i koherentnog sustava kriznog upravljanja. Do kraja 2003. ustanovit ćemo Nacionalni centar za krizno upravljanje.

Strateški cilj reforme oružanih snaga je uspostavljanje moderne, efektivne, racionalne, male i dobro opremljene vojske koja omogućuje stvaranje nacionalne obrane, sudjelovanje u kolektivnoj obrani NATO-a i operacijama za potporu miru u okviru NATO-a. Bilo je nekoliko stranih procjena stanja u slovenskoj vojsci. Takozvana Garrettova (Američka) ocjena, recimo, ukazuje na "praznu strukturu oružanih snaga" od kojih je većina postojećih jedinica kadrovski veoma slabo popunjena i u tom smislu potpuno ovisna o mobilizaciji. Takva popunjenost istodobno odražava nisku ratnu pripremljenost tih jedinica i nizak stupanj upotrebljivosti za različite operacije.³²

Oružane snage RS reformiraju se po principima smanjenja vojnog sustava, kontingenata, povećavanja profesionalnog sustava i tehničke modernizacije. Veličina oružanih snaga u 2000. je bila 8200 za mirnodopski sustav (4900 profesionalaca i 3300 vojnih obaveznika) i 74 000 za vojni sustav. Vojni sustav je smanjen na 47 000 ljudi na kraju 2001. i ubuduće će se smanjiti na manje od 30 000 vojnika do kraja 2004, a mirnodopski će sustav 2010. godine prema planovima iznositi 1900 časnika, 2200 dočasnika i 3000 vojnika.³³ Slovenska vojska će se prestrukturirati na snage za intervencije (Ešalon A: 1 brigada SV), glavne obrambene snage (Ešalon B) i rezervne snage (Ešalon R). Pored 10. motoriziranog bataljona za međunarodno sudjelovanje, ustanovit će se također i 20. motorizirani bataljon za međunarodno sudjelovanje. Osim toga, povećat će se ekspertna autonomija vojske u odnosu na civilne strukture ministarstva za obranu i prenijeti kompetencije na niže razine zapovijedanja da bi se rasteretilo više časničke strukture.³⁴

Kao u drugim europskim zemljama, i u Sloveniji se postavlja pitanje ukidanja naborne dužnosti i formiranja potpuno profesionalnih oružanih snaga. Trenutno se dvije političke partije (SDS i SMS) zalažu za tu opciju. Također je u užim stručnim krugovima počela rasprava o razlozima i mogućnostima potpune profesionalizacije SV-a. Razlozi koji vode u tom smjeru su porast kandidata za civilno služenje,³⁵ negativni demografski trend, odsutnost neposredne vojne ugroženosti i viši stupanj efikasnosti kod stvaranja novih vojnih misija. Na drugoj će strani visoki troškovi potpune profesionalizacije sigurno osporiti napore i daljnja razmišljanja u tom smjeru. Zbog neizvjesnosti u tom pravcu, slovenska će vlada postupno popunjavati profesionalne jedinice tempom od 300 vojnika godišnje³⁶ neukidajući naborne dužnosti.

32 Vidi *Delo*, 5. 2. 2001.

33 Nacionalni program za izvajanje ANČ – povzetek, 2001.

34 Vidi na primjeru *Usmeritve za delo MORS do leta 2004*, 2001, Ljubljana, str. 8.

35 U 1991. samo je 240 kandidata predalo prijave za civilno služenje, a 1997. već 1038 i 1999. čak 2504.

36 Za ovaj podatak vidi *Slovenska vojska*, 21. 12. 2001: str. 7.

Slovenska vojska sudjeluje u brojnim mirovnim operacijama. Prvo iskustvo bila je prisutnost na Cipru u okviru UNFCIYP-a. Tablica 3. pokazuje različite operacije i broj sudionika. Kod interpretacije brojeva potrebno je naglasiti da su apsolutni brojevi niski, ali u relativnom smislu čak su veći od nekih članica NATO-a.

Tablica 3: Sudjelovanje Slovenske vojske u mirovnim operacijama.³⁷

Operacija	Vrsta jedinice	Broj za 2000.	Broj za 2001.
JOINT FORGE – SFOR	vod vojne policije u MSU	26	26
	Dodatni vod vojne policije u MSU		23
	Sanitetna jedinica – ROLE 1	12	12
	LHO – avijacijsko-helikopterski odjel	18	18
JOINT GUARDIAN – KFOR	grupa časnika u zapovjedništvu KFOR-a	6	6
UNFCIYP	pješачki vod 10. bataljona za međunarodnu suradnju	29	
UNTSO	vojni promatrači UN-a	2	2
UNMIK/UNMAS	časnik u koordinacijskom centru za deminiranje	1	1
	časnik u uredu visokog komesara u Sarajevu		1
	Ukupno:	94	89

Slovenija je u studenom 2000. i opet 2001. za potrebe novih europskih oružanih snaga za brzo djelovanje ponudila sudjelovanje s više od 180 vojnika (pješačija sa 137 vojnika, vod vojne policije, zdravstvena ekipa i grupa za zračni transport s tri helikoptera i avionom).

Resursi za obranu i oružane snage

U ovoj dimenziji NATO traži od kandidata da alociraju adekvatna proračunska sredstva za uresničavanje mogućih obveza u slučaju punoprav-

37 Material MORS za 2. 10. 2001. Podaci su za jednu izmjenu (bez rotacija) koja običajno traje 6 mjeseci. Časnik u koordinacijskom centru za razminiranje od 1. studenog 2001. nije više angažiran.

nog članstva. Postavlja se pitanje koliki je adekvatan proračunski dio za obranu. Komparativna analiza obrambenih izdataka za članice NATO-a kaže da se u prosjeku alokira oko 2% BDP-a za obranu. Zna se da se kandidati moraju približiti tom stupnju ulaganja za potrebe vojske i obrane da bi bile shvaćene kao ozbiljne. Zbog toga će Slovenija povećati obrambeni proračun iz 1,46% BDP-a u 2001. (66 milijarde SIT ili 274,5 milijuna \$) na 1,56 u 2005. i 1,6 u 2007. godini. Pozitivno sa stajališta obrambenog planiranja djeluje i prihvaćanje dvogodišnjeg državnog, pa u tom smislu, i obrambenog proračuna. Iskustvo Slovenije je pokazalo da je obećanje povećanja proračuna jedno, a ispunjenje tog obećanja drugo. Problem Slovenije na kraju 90-ih godina je, naime, bio u tome da je obećala povećanje obrambenog proračuna, ali to nije ispunila. Politika, čini se, brzo zaboravlja dana obećanja.

Drugi problem u toj dimenziji je javno mnijenje. Takozvani "paradoks javnog mnijenja" kaže da većina slovenske javnosti podupire članstvo u NATO-u, ali istovremeno ne podupire povećanje obrambenog proračuna. Prema našoj anketi iz 1999. (ORC) samo 8,1% respondenata izrazilo je potporu za povećanje obrambenog proračuna, 40,1% za zadržavanje trenutne veličine i 32% za njegovo smanjivanje. Kad je slično pitanje bilo postavljeno u drugom kontekstu, postotak oponentata narastao je na 70%.³⁸

Treći problem je u tome što nitko ne zna koliko će stajati članstvo u NATO-u. Odgovor na to pitanje nije samo u članarini za NATO nego i u troškovima za veću ili manju participaciju u NATO/PfP operacijama, reformiranje oružanih snaga i troškove za djelovanje Misije RS kod NATO-a. Kontribucija u NATO-ov proračun (članarina) predstavlja manji dio (od 0,5 do 1% obrambenog proračuna) svih istaknutih troškova.

Sigurnosna dimenzija uključivanja u NATO

NATO u Akcijskom nacrtu za članstvo, pa čak i EU traže od kandidata da dovrše adekvatno osiguranje sigurnosno osjetljivih (tajnih) podataka. U tom je smislu Slovenija ratificirala Zakon o tajnim podacima³⁹ koji postavlja skup pravila o rukovanju povjerljivim materijalima i novu klasifikaciju tajnosti ("strogo tajno", "tajno", "povjerljivo" i "interno"). S tim se postigla komplementarnost rukovanja tajnim podacima, pa i viši stupanj povjerenja od strane zapadnih integracija za normalnu izmjenu tih podataka.

38 Grizold, Anton & Prezelj, Iztok, „Public Opinion and the National Security of Slovenia“, u: Malešič, Marjan (ur.): *International Security, Mass Media and Public Opinion*, ERGOMAS, DRC, Ljubljana, 1999, str. 161-162.

39 Uradni list, br. 87, 8. 11. 2001.

Pravna dimenzija uključivanja u NATO

Potencijalno članstvo u NATO zahtijeva usklađivanje s pravnom regulacijom brojnih postupaka u NATO, sporazumima koji reguliraju sudjelovanje u NATO-u (npr. SOFA – The Agreement between the parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of their Forces), pa čak i adaptiranje nacionalnog zakonodavstva. Na ovom mjestu službeno se ne govori o nekakvom “*acquis communautaire*” koji treba prenijeti u slovensko zakonodavstvo, ali se u određenoj mjeri to već i radi.

Zaključak

Ključna vojna, pa i mnoga nevojna nacionalnosigurnosna pitanja u Republici Sloveniji vezana su za proces pridružavanja NATO-u. Usprkos niskom stupnju vojne ugroženosti, slovenska vlada vidi svoju budućnost u NATO-u koji je shvaćen kao “*polica osiguranja*” za nepredvidivu budućnost. Kompleksne pripreme za članstvo u toj međunarodnoj integraciji vrše se u pet dimenzija u skladu s Akcijskim nacrtom za članstvo i po mnogim ministarstvima, što zahtijeva intenzivnu međuresorsku koordinaciju. Prema stručnim procjenama pripremljenosti za članstvo u NATO-u, Slovenija je dobro pripremljena u nevojnim dimenzijama, ali će morati napraviti još mnogo u vojnoj dimenziji. Reforma slovenske vojske je zbog toga u ovoj i minuloj godini prioritet rada Ministarstva obrane. Značajnih prepreka za prijam Slovenije u NATO pored toga nema, jer se Rusija tome ne suprostavlja. Još je neizvjesno što će se dogoditi u Pragu krajem ove godine (varijanta “*velikog puka*”, “*regate*” ili druge varijante s manje država), ali je jasno da Slovenija ima dobre mogućnosti dobiti poziv za članstvo. Prijam u članstvo, naravno, stvar je još najmanje jedne godine poslije Praga.

Pravi se zaključak priče o Sloveniji i NATO-u ne može napisati jer će se mnogi istaknuti procesi nadograđivati u slučaju učlanjenja u NATO, pa čak i u slučaju da do toga i ne dođe.⁴⁰

40 Bukinac i Šavec ističu sličnost procesa prije učlanjenja u NATO i poslije: partnerski ciljevi postat će “*force goals*”, ocjene napretka će postati ministarske smjernice, koncepti itd. Bukinac Cimperšek, Zorica & Šavec, Primož, “*Kako doseći (željeni) zastavljeni cilj?*”, *Obramba*, Oktober, 2001.

Literatura

Bukinac Cimperšek, Zorica & Šavec, Primož, Kako doseči (željeni) zastavljeni cilj?, *Obramba*, Oktober, 2001.

Deklaracija o zunanji politiki RS, UL RS, št. 108, 27.12.1999.

Grizold, Anton, „Zavezništvo, ki na obrambnem področju nima alternative“, *Obramba*, Oktober, 2001: 3.

Grizold, Anton & Prezelj, Iztok, „Public Opinion and the National Security of Slovenia, u: Malešič, Marjan (ur.), *International Security, Mass Media and Public Opinion*, ERGOMAS, DRC, Ljubljana, 1999.

Holsti, Kalevi, *Peace and War: Armed Conflicts and International Order 1648-1989*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.

Karatnycky, Adrian (ur.), *Freedom in the World: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties 1998-1999*, Freedom House, New York, 1999.

Nacionalna Strategija RS za vstop v NATO s prilogami, Poročevalec DZ št. 20, 17.3. 1998.

Nacionalni program za izvajanje Akcijskega nacrtja za članstvo, Vlada RS – povzetek, 2001.

Obrambena strategija Republike Slovenije, Vlada RS, 20. 12. 2001.

Organising National Defences for NATO Membership: The Unexamined Dimension of Aspirants' Readiness for Entry, Harmonie Paper 15, A report of the staff of the CESS, Groningen, 2001.

O'Sullivan, Patrick, *Geopolitics*, Croom Helm, London, 1986.

Positions and Decisions concerning the relations of the RS with the EU, Italy and NATO, National Assembly of RS, 11. April, 1996.

Prezelj, Iztok, Varnost sodobne družbe kot večdimenzionalni pojav: Oblikovanje metodološkega modela proučevanja ogrožanja varnosti, magistrski rad, FDV, Ljubljana, 2000.

Rupel, Dimitrij, Članstvo v NATO naš strateški nacionalni interes, *Obramba*, Oktober, 2001.

Szayna, Thomas, NATO Enlargement, 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping, RAND, S. Monica, 2001.

Usmeritve za delo MORS do leta 2004, MORS, Ljubljana, 2001.

Vasquez, John, Why Do Neighbours Fight? Proximity, Interaction or Territoriality, *Journal of Peace Research*, vol. 32, br. 3, 1995.